

Тетяна Винник

*Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя
(Україна)*

Tetiana Vynnyk

Ternopil Ivan Pul'uj National Technical University, Ternopil, Ukraine

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

FINANCIAL AND CREDIT TOOLS SUPPORTING UKRAINIAN BUSINESS UNDER MARTIAL LAW

Резюме. У статті досліджено особливості використання фінансово-кредитних інструментів для підтримки українського бізнесу в умовах воєнного стану, адже війна суттєво вплинула на доступ до фінансування для підприємств, обмежила їхні можливості у відновленні виробничих потужностей, модернізації обладнання та забезпечення стабільності виробництва. Проведено аналіз основних державних програм, таких як «Доступні кредити 5-7-9» та грантова програма «єРобота», які спрямовані на забезпечення доступу малого та середнього бізнесу до фінансових ресурсів у кризових умовах. У статті також розглянуто грошово-кредитну політику Національного банку України, яка орієнтована на рестрикційні заходи, що значно обмежують доступ до кредитування для бізнесу.

У роботі використано методи статистичного аналізу для оцінки динаміки банківського кредитування та ефективності державних програм, порівняльний аналіз для визначення впливу грошово-кредитної політики на бізнес-середовище, а також методи узагальнення для розробки рекомендацій з удосконалення фінансово-кредитної підтримки. Також застосовано графічний метод для візуалізації динаміки капітальних інвестицій та чистого прибутку підприємств, що дозволяє наочно продемонструвати ключові тенденції.

Результати дослідження показують, що сучасні фінансово-кредитні інструменти в Україні мають низьку ефективність для підтримки економічної активності підприємств в умовах воєнного стану. Програми державної підтримки, такі як «Доступні кредити 5-7-9», здебільшого орієнтовані на покриття обігових коштів, що не сприяє стимулюванню довгострокових інвестицій у виробництво та інновації. Для забезпечення стійкого розвитку пропонується створення спеціалізованого державного банку відбудови і розвитку,

який буде виконувати функції цільового кредитування стратегічних проєктів, а також надання гарантій за кредитами для зниження ризиків для банківського сектору. Запропоновані заходи спрямовані на відновлення економічної активності, підтримку стратегічно важливих секторів економіки, таких як переробна промисловість, військово-промисловий комплекс, логістика та енергетичний сектор, а також на підвищення стійкості української економіки в умовах війни.

Summary. The article examines the specific features of utilizing financial and credit instruments to support Ukrainian businesses under martial law, which presents numerous challenges to the country's economic stability. The war has significantly affected access to financing for enterprises, limiting their ability to restore production capacities, modernize equipment, and ensure the stability of production processes. The analysis covers key government programs such as "Affordable Loans 5-7-9%" and the grant program "eRobota," which are aimed at providing small and medium-sized businesses with access to financial resources during the crisis. The article also reviews the monetary policy of the National Bank of Ukraine, which focuses on restrictive measures that significantly limit access to business credit.

The study employs statistical analysis methods to evaluate the dynamics of bank lending and the effectiveness of government programs, comparative analysis to determine the impact of monetary policy on the business environment, as well as generalization methods to develop recommendations for improving financial support. A graphical method is also applied to visualize the dynamics of capital investments and net profit of enterprises, allowing for a clear demonstration of key trends.

The findings of the research indicate that the current financial and credit instruments in Ukraine have low effectiveness in supporting the economic activity of enterprises under martial law. Government support programs, such as "Affordable Loans 5-7-9%," are largely aimed at covering working capital needs, which does not foster long-term investment in production and innovation. To ensure sustainable development, the article proposes the establishment of a specialized state bank for reconstruction and development, which would carry out targeted lending for strategic projects and provide loan guarantees to reduce risks for the banking sector. The proposed measures are aimed at restoring economic activity, supporting strategically important sectors of the economy, such as manufacturing, the defense-industrial complex, logistics, and the energy sector, and enhancing the resilience of the Ukrainian economy under wartime conditions.

Вступ. Воєнний стан в Україні створює нові виклики для функціонування бізнесу, що потребує адаптації до високого рівня ризиків і обмеженого доступу до фінансових ресурсів. У цих умовах підприємства стикаються з необхідністю шукати додаткові джерела фінансування та підтримки для збереження ліквідності і продовження діяльності. Державні органи, комерційні банки та міжнародні фінансові інституції активізують зусилля щодо створення спеціалізованих фінансово-кредитних інструментів, спрямованих на забезпечення стабільності бізнесу. Останні роки показали, що кризи суттєво впливають на здатність підприємств не лише зберігати поточні позиції на ринку, але й пристосовуватися до швидкозмінних та невизначених умов. У таких обставинах застосування адаптованих фінансово-кредитних інструментів стає ключовим фактором виживання та розвитку бізнесу. До них належать цільові кредитні програми, гранти на підтримку інновацій, а також пільгові умови фінансування, які забезпечують можливість продовження роботи підприємств навіть у кризових умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про різні підходи та висновки щодо підтримки банківського кредитування та розвитку бізнесу в Україні в умовах кризи. Дзюблюк О. В. та Рудан В. Я. [2] у своїй роботі акцентували увагу на проблемах банківського кредитування реального сектору економіки під час кризових явищ, наголошуючи на необхідності адаптації банківських стратегій для підтримки бізнесу. Дикань В. і Фролова Н. [3] досліджували інструменти державної підтримки малого та середнього бізнесу у воєнний час, вказуючи на важливість впровадження комплексних заходів для збереження стійкості підприємств. Дробязко А. О., Камінська О. С., Борщук О. С. [6] аналізували вплив воєнного стану на кредитні портфелі українських банків, підкреслюючи негативні наслідки та зниження доступності фінансування. Жаворонок А.В. [] досліджував сучасний стан кредитування малого бізнесу, звертаючи увагу на його роль у розвитку економіки та необхідність посилення підтримки. Корнеєв В.В., Антків В.В., Кучеренко Н.В. [8] у своєму дослідженні порівнювали банківське кредитування нефінансових корпорацій за умов інфляційного таргетування, визначаючи ключові проблеми та обмеження. Рошило В.І. [11] підсумував сучасний стан банківського кредитування, виокремлюючи головні проблеми та пропонуючи шляхи їх розв'язання для стабілізації фінансового ринку.

Основна частина. Повномасштабна агресія призвела до суттєвих змін у бізнес-середовищі України, що супроводжувалися втратами доступу до виробничих потужностей, ринків збуту та сировинних баз.

За даними Київської школи економіки, втрати активів підприємств становлять близько 33 мільярдів доларів США, а втрати інфраструктури перевищують 36 мільярдів доларів США. Такі обставини суттєво знижують можливості підприємств відновлювати свою діяльність і підтримувати конкурентоспроможність на внутрішньому та зовнішньому ринках. Крім того, руйнування логістичних мереж та розрив ланцюгів постачання стали критичними проблемами, що обмежують можливість оперативного забезпечення виробничих процесів. Підприємства вимушені здійснювати релокацію, що пов'язано з додатковими витратами та організаційними труднощами. Значні втрати також виникають через міграцію та мобілізацію працівників, що призводить до дефіциту кваліфікованого персоналу. Внаслідок цього спостерігається скорочення виробничих потужностей і зниження загальної продуктивності.

Зміна пріоритетів споживчого попиту та скорочення споживання, зумовлене зменшенням чисельності населення та зниженням купівельної спроможності, також накладають суттєві обмеження на діяльність бізнесу. Підприємства змушені адаптувати свої бізнес-моделі до нових умов, знижуючи обсяги виробництва та переорієнтуючи діяльність на продукти та послуги, які мають попит у кризовий період. Сукупність цих факторів призводить до суттєвого скорочення прибутковості та інвестиційних можливостей підприємств (рис. 1), що ускладнює їх здатність залучати додаткові ресурси для подальшого розвитку.

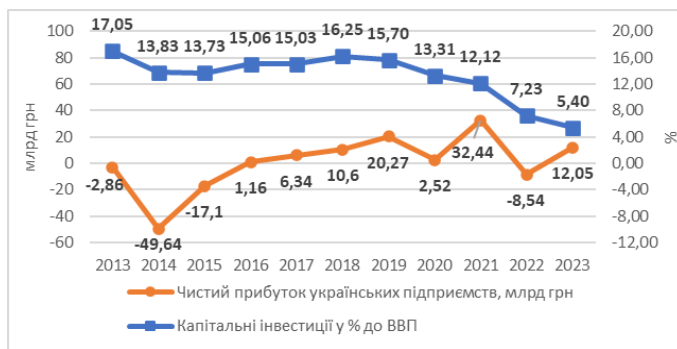

Рис. 1. Динаміка прибутковості та капітальних інвестицій українських підприємств у 2013-2023 роках*

*Побудовано авторкою на основі даних Державної служби статистики України [4]

Аналізуючи наведені на рис. 1 дані про капітальні інвестиції у відсотках до ВВП та чистий прибуток українських підприємств, можна помітити чітку кореляцію між скороченням інвестиційної активності та зниженням фінансових результатів бізнесу. Зокрема, у 2013-2015 роках, під час економічної кризи (зумовленої революцією, анексією Криму та Донбасу Росією), спостерігалось суттєве зниження капітальних інвестицій (з 17,05% до 13,73% ВВП) та відповідне погіршення фінансових результатів, що відображалось у збитках підприємств: -2,86 млрд грн у 2013 році, -49,64 млрд грн у 2014 році та -17,1 млрд грн у 2015 році.

Період 2016–2019 років показав певне відновлення інвестиційної активності (підвищення інвестицій до рівня 15,06–16,25% ВВП) і поступове зростання чистого прибутку підприємств (з 1,16 млрд грн у 2016 році до 20,27 млрд грн у 2019 році), що свідчить про позитивний вплив стабілізації економіки та зростання капітальних вкладень на фінансовий стан бізнесу.

Однак починаючи з 2020 року, в умовах пандемії та економічної нестабільності, інвестиції знову знизилися до 13,31% ВВП, що призвело до скорочення прибутковості (2,52 млрд грн у 2020 році). У 2021 році ситуація трохи покращилася завдяки адаптації бізнесу до нових умов (прибуток зріс до 32,44 млрд грн), проте війна у 2022 році спричинила різке падіння капітальних інвестицій до 7,23% ВВП, що супроводжувалося збитками підприємств у розмірі -8,54 млрд грн.

У 2023 році, попри невелике зростання чистого прибутку до 12,05 млрд грн, рівень капітальних інвестицій залишився критично низьким (5,40% ВВП), що свідчить про високу ймовірність подальшого скорочення виробничих потужностей через обмежені інвестиційні можливості. У таких умовах залучення банківських кредитів та державної фінансової підтримки стає необхідним для забезпечення відновлення виробництва, підтримки робочих місць та стимулювання економічного зростання.

Окрім цього, війна призвела до руйнування інфраструктури та логістичних ланцюгів, що ускладнює інвестиційну діяльність та збільшує витрати підприємств на відновлення виробничих процесів. Враховуючи такі умови, інтеграція ефективних фінансово-кредитних інструментів, зокрема державних субсидій, пільгових кредитів та програм підтримки міжнародних фінансових організацій, є критично важливою для забезпечення стійкості бізнесу та відновлення економічної активності.

Проте, стратегія грошово-кредитної політики Національного банку України не сприяє створенню сприятливого середовища для

розвитку банківського кредитування підприємств, оскільки монетарний режим інфляційного таргетування, який застосовується з 2014 року орієнтований на рестрикційну процентну політику, де ставки за депозитними сертифікатами НБУ, які виконують роль нижньої межі ціни грошей в економіці є надто високими, що фактично реалізує ефект витіснення приватних інвестицій. Адже високі процентні ставки за депозитними сертифікатами НБУ створюють високодохідний і безризиковий інструмент розміщення банківських активів, що призводить до скорочення кредитної активності банків. Наслідком такої політики є суттєве зменшення обсягів банківського кредитування підприємств України (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка основних процентних ставок за активними та пасивними операціями НБУ і процентних ставок за банківськими кредитами, наданими українським підприємствам у 2013-2023 роках*

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Середня процентна ставка рефінансування овернайт, %	7,5	17,5	24,0	16,0	15,4	20,0	17,4	7,0	9,6	27,0	21,8
Середня процентна ставка за депозитними сертифікатами НБУ овернайт, %	2,0	7,5	18,0	12,3	11,4	16,0	13,4	5,0	7,6	23,0	15,8
Середня процентна ставка за банківськими кредитами підприємствам в національній валюті, %	16,8	16,9	20,8	16,2	16,2	20,8	15,7	9,2	10,5	20,1	17,7
Відношення кредитів наданих підприємствам до ВВП, %	47,6	49,7	39,8	34,5	27,8	24,2	18,7	17,2	13,8	14,4	11,2
Середньоденний обсяг коштів розміщених на депозитних сертифікатах НБУ, млрд грн	1,4	5,4	10,7	10,1	12,1	13,4	77,3	114,9	105,9	342,3	341,4

*Побудовано авторкою за даними Національного банку України [9; 10]

Аналіз даних показує, що середня процентна ставка за банківськими кредитами підприємствам лише на 2 відсоткових пункти перевищує ставку за депозитними сертифікатами НБУ. Це створює для банків привабливу безризикову альтернативу для розміщення коштів, що знижує їх зацікавленість у кредитуванні бізнесу. Зокрема, у 2022 році середня ставка за депозитними сертифікатами навіть перевищила ставку за кредитами підприємствам на 3 відсоткових пункти. Така процентна політика призвела до накопичення значних сум коштів на депозитних сертифікатах, середньоденний залишок яких у 2022-2023 роках перевищував 340 млрд грн, що складає близько 46% від обсягу кредитів, наданих підприємствам.

Слід зазначити, що така ситуація спричинила помітне скорочення доступу підприємств до банківського фінансування, обмежуючи їхні можливості щодо розвитку та інвестування у виробничі процеси. Відсутність достатнього фінансування призводить до зменшення обсягів інноваційної діяльності та модернізації обладнання, що у довгостроковій перспективі може погіршити конкурентні позиції українських підприємств. Крім того, відсутність доступного кредитування негативно впливає на здатність підприємств забезпечувати стабільні робочі місця та підтримувати виробничу активність.

Відношення банківських кредитів, наданих підприємствам, до ВВП досягло найнижчого рівня за останні 10 років і склало лише 11,2% у 2023 році. Для порівняння, у розвинених країнах цей показник перевищує 70%, що свідчить про необхідність перегляду підходів до монетарної політики для створення більш сприятливих умов для банківського кредитування. Додаткові заходи, такі як зниження ставок за депозитними сертифікатами та впровадження стимулюючих інструментів кредитування, могли б сприяти активізації банківського сектора і відновленню інвестиційної активності.

У підсумку, стратегічні зміни у грошово-кредитній політиці мають ключове значення для забезпечення доступу підприємств до необхідних фінансових ресурсів, адже не зважаючи на економічну кризу 2014-2016 років, пандемію коронавірусу та повномасштабну війну з Росією з 2022 року Національний банк України так і не запропонував програм пільгового рефінансування банків, які кредитують переробну промисловість, військово-промисловий комплекс, інвестиційні проекти українських підприємств.

Відсутність пільгового рефінансування в Україні в умовах війни свідчить не лише про неефективність грошово-кредитної політики та про обмежену участь банківської системи у розвитку національної

економіки, але й про відсутність стратегії економіки війни, що в підсумку нівелює ефект від урядових програм підтримки підприємництва.

З метою підтримки банківського кредитування підприємств, а зокрема переробного сектору, Урядом було розроблено та реалізовано Державну програму «Доступні кредити 5-7-9». Ця програма спрямована на створення сприятливих умов для отримання кредитів малим та середнім бізнесом, що дозволяє розширити їх виробничі потужності та інвестувати у розвиток. Початковою метою програми є стимулювання кредитування переробної промисловості, яка є ключовою для економічного зростання та підвищення доданої вартості продукції. Програма передбачає пільгові умови кредитування із процентними ставками від 5% до 9%, залежно від обсягу доходів підприємства та його інвестиційних проєктів, що сприяє зниженню фінансового навантаження на підприємства, дозволяючи їм спрямовувати більше ресурсів на розширення виробництва та створення нових робочих місць.

Хоча програма «Доступні кредити 5-7-9» була розроблена з метою підтримки переробної промисловості, фактичний розподіл коштів свідчить про значне відхилення від первісної мети (рис. 2).

Рис. 2. Динаміка та структура цільового спрямування кредитування в рамках Державної програми «Доступні кредити 5-7-9» станом на вересень 2024 року

Побудовано авторкою за даними Фонду розвитку підприємництва [4]

Згідно з даними, обсяг кредитів, наданих на інвестиційні цілі та переробку сільського господарства, склав лише 9,6% і 5,2% відповідно

від сукупного кредитного портфеля, а отже сукупно лише 14,8% кредитів спрямовано на розвиток секторів, які могли б забезпечити створення продукції з високою доданою вартістю та сприяти довгостроковому економічному зростанню.

Натомість, значна частка коштів програми була використана на покриття обігових коштів (19,9%) та підтримку сировинного сільського господарства (12,4%). Такий розподіл свідчить про орієнтацію підприємств на підтримку поточної діяльності замість інвестицій у модернізацію та розширення виробництва. Значна частка коштів була спрямована на покриття обігових коштів (19,9%), антикризові (20,6%) та антивоєнні (18,5%) програми, які за своєю суттю є заходами для поповнення обігових коштів і забезпечення посівної кампанії у сільському господарстві у 2022 році. При цьому, максимальний строк кредитування складає 3 роки, а це свідчить про те, що програма мала короткострокову спрямованість і не сприяла створенню продукції з високим рівнем доданої вартості, що вказує на низький рівень її ефективності.

Таким чином, незважаючи на декларативну мету програми щодо підтримки переробної промисловості, фактичне виконання вказує на домінування фінансування напрямків, які не сприяють створенню продукції з високою доданою вартістю, що зумовлює необхідність перегляду підходів до реалізації програм фінансової підтримки, щоб забезпечити їх ефективність у довгостроковій перспективі та досягнення економічної стабільності й розвитку.

Дещо вищий рівень ефективності має державна грантова програма. Понад 18 000 підприємців отримали гранти на старт або розвиток бізнесу за урядовим проєктом «єРобота», в який за два роки держава інвестувала 8,5 млрд грн. Ця ініціатива дала змогу відкрити тисячі нових компаній та підтримати діючі підприємства, що сприяло створенню понад 55 тисяч нових робочих місць. Зокрема, за програмою «Власна справа» було видано 16 490 мікрогрантів на суму 3,9 млрд грн, а на розвиток переробних підприємств – 672 гранти на 3,4 млрд грн [1]. Така підтримка є ефективним інструментом стимулювання малого бізнесу, забезпечуючи підприємцям доступ до початкового капіталу та можливість розширення діяльності. Окрім створення нових робочих місць, програма сприяє поверненню коштів у вигляді податків і зборів протягом трьох років, що підвищує її економічну результативність та стійкість.

Одним із варіантів трансформації грошово-кредитної політики може бути запровадження асиметричного коридору процентних ставок за активними і пасивними операціями НБУ. Такий підхід передбачає

встановлення різниці між ставками за депозитними сертифікатами та ставками за кредитами рефінансування, що стимулюватиме банки до активнішого надання кредитів бізнесу. Це дозволить знизити привабливість безризикових вкладень у депозитні сертифікати НБУ та підвищити інтерес банків до кредитування реального сектору економіки, особливо в умовах воєнного стану, коли доступ до фінансування є критично важливим.

Для забезпечення ефективності такої трансформації необхідно запровадити цільові програми пільгового рефінансування банків, що надають кредити на розвиток стратегічних галузей економіки. До таких галузей слід віднести підприємства переробної промисловості, які створюють продукцію з високою доданою вартістю, а також військово-промисловий комплекс, що забезпечує обороноздатність країни. Впровадження пільгових умов рефінансування також має охоплювати підприємства логістичного сектору, оскільки їх стабільна діяльність є важливою для підтримання надійних ланцюгів постачання, що мають ключове значення в умовах кризи.

Окремо необхідно зазначити важливість цільового кредитування підприємств енергетичного сектору, які працюють над модернізацією та розвитком відновлюваних джерел енергії. Це сприятиме зменшенню енергозалежності країни та підвищенню енергетичної безпеки. Така політика повинна супроводжуватись заходами, що спрямовані на стимулювання банків до участі у цих програмах через встановлення гнучких умов рефінансування та компенсації ризиків. Завдяки цим крокам можливо створити умови для розвитку стратегічних галузей економіки та забезпечити стійке економічне зростання навіть за складних зовнішніх обставин.

Що стосується державної програми «Доступні кредити 5-7-9», то для підвищення її ефективності доцільно запровадити нові підходи до кредитування, які сприятимуть довгостроковій підтримці економіки. По-перше, важливо впровадити інвестиційні кредити на строк не менше 10 років, що сприятиме зменшенню фінансового навантаження на бізнес у короткостроковій перспективі та забезпечить стабільність їх діяльності в умовах непередбачуваних економічних коливань.

По-друге, необхідно переглянути пріоритети програми, відмовившись від кредитування сировинного сільського господарства, яке переважно спрямоване на експорт необроблених продуктів з низькою доданою вартістю. Замість цього, варто зосередити фінансову підтримку на тих секторах, які забезпечують глибоку переробку та створення продукції з високим рівнем доданої вартості. Зокрема, доцільно розширити доступ до кредитів для підприємств військово-

промислового комплексу, що мають стратегічне значення для обороноздатності країни та підприємств енергетичного сектору, які працюють над розвитком відновлюваних джерел енергії та енергозберігаючих технологій.

Окрему увагу слід приділити підтримці сімейних ферм і тваринницьких господарств, які забезпечують виробництво високоякісної продукції харчування, що важливо як для внутрішнього споживання, так і для забезпечення фронту. Такі підприємства не лише підвищують рівень продовольчої безпеки країни, але й створюють значну кількість робочих місць у сільській місцевості, що сприяє соціальній стабільності та розвитку регіонів. Запровадження цільового фінансування для цих категорій підприємств у межах програми дозволить стимулювати розвиток стратегічно важливих секторів, знизити залежність від імпорту продукції та підвищити економічну стійкість країни загалом.

Окрім цього, стратегічно важливим кроком є створення спеціалізованого державного банку відбудови і розвитку для підтримки в умовах воєнного часу та подальшого відновлення країни. Такий банк має виконувати функції не лише цільового кредитування, але й надання гарантій за кредитами комерційних банків, що спрямовані на розвиток пріоритетних галузей економіки, зокрема переробної промисловості, військово-промислового комплексу, логістики та енергетичного сектору.

Цільове кредитування, що здійснюватиме державний банк відбудови і розвитку, дозволить спрямувати фінансові ресурси в ті сфери, які є ключовими для відновлення економічної стабільності та забезпечення довгострокового зростання. Зокрема, це може включати підтримку інноваційних проєктів, інфраструктурних ініціатив, програм модернізації підприємств, а також проєктів, спрямованих на впровадження енергоефективних технологій та відновлюваних джерел енергії. Важливим аспектом діяльності такого банку є можливість встановлення гнучких умов кредитування, що відповідають потребам різних секторів економіки та їх здатності до адаптації в умовах кризи.

Крім того, надання гарантій за кредитами комерційних банків з боку державного банку відбудови і розвитку стане вагомим чинником у зниженні ризиків для фінансових установ, що стимулюватиме активізацію кредитування стратегічних секторів. Це дозволить комерційним банкам зменшити вимоги до забезпечення кредитів та розширити доступ до фінансування для підприємств, які мають потенціал для створення доданої вартості та сприяння економічному розвитку. Гарантії з боку державного банку зменшать ризик

неплатоспроможності, що підвищить довіру банківського сектору до кредитування у важливі галузі, такі як оборонна промисловість, енергетика та високотехнологічні виробництва.

Таким чином, створення спеціалізованого державного банку відбудови і розвитку може стати потужним інструментом у системі підтримки бізнесу, допомагаючи залучати додаткові інвестиції та сприяти підтримці та подальшому розвитку пріоритетних галузей економіки України.

Висновки. Підсумовуючи наведене вище, зауважимо, що однією з ключових проблем для підприємств України в умовах воєнного стану є обмежений доступ до довгострокового кредитування та інвестиційних ресурсів, що ускладнює відновлення і подальший розвиток виробничих потужностей. Аналіз показав, що сучасна грошово-кредитна політика України, орієнтована на рестриктивні підходи, призводить до ефекту витіснення приватних інвестицій, що негативно впливає на обсяги банківського кредитування та обмежує можливості підприємств у фінансуванні стратегічних проєктів.

Існуючі програми підтримки, такі як «Доступні кредити 5-7-9», хоча й мають потенціал для стимулювання розвитку бізнесу, на практиці виявляються недостатньо ефективними через значну орієнтацію на короткострокові цілі та часткову спрямованість на інвестиційні потреби. Лише невелика частка коштів спрямовується на переробну промисловість та інноваційні проєкти, що обмежує можливості створення продукції з високою доданою вартістю та розвитку стратегічно важливих секторів економіки.

Вважаємо, що трансформації грошово-кредитної політики та підходів до державних програм підтримки бізнесу сприятиме запровадження асиметричного коридору процентних ставок, впровадження пільгових програм рефінансування банків для стратегічних галузей та створення спеціалізованого державного банку відбудови і розвитку можуть стати основою для формування ефективного фінансового середовища, що сприятиме відновленню економічної активності та довгостроковому зростанню. Такі заходи допоможуть підвищити доступність фінансових ресурсів, забезпечити стійкість виробничих процесів та закласти основу для стабільного розвитку економіки України навіть за умов воєнних викликів.

Список використаних джерел:

1. Два роки єРобота: Держава інвестувала 8,5 млрд грн в розвиток малого й середнього бізнесу через гранти. URL:

<https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=f5a6ff73-4d1e-49af-ac19-0cb24358791c&title=DvaRokirobota>. (дата звернення: 23.10.2024)

2. Дзюблук О. В., Рудан В. Я. Проблеми банківського кредитування реального сектору в умовах кризових явищ в економіці України. *Банківська справа*. 2018. № 3-4. С. 22-48.

3. Дикань В., Фролова Н. Напрями та інструменти державної підтримки розвитку малого та середнього бізнесу в Україні у воєнний час. *Економіка та суспільство*. 2022. №38. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-56>. (дата звернення: 25.10.2024)

4. Діяльність підприємств. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення: 25.10.2024)

5. Доступні кредити 5-7-9%. Фонд розвитку підприємництва. URL: <https://bdf.gov.ua/programs/dostupni-kredyty-5-7-9>. (дата звернення: 25.10.2024)

6. Дробязко А. О., Камінська О. С., Борщук О. С. Кредитний портфель українських банків: аналіз впливу воєнного стану. *Фінанси України*. 2023. № 7. С. 99-112.

7. Жаворонок А.В. Сучасний стан кредитування малого бізнесу та його роль у розвитку національної економіки. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2022. №2. С. 158-177.

8. Корнєєв В.В., Антків В.В., Кучеренко Н.В. Порівняльний аналіз банківського кредитування нефінансових корпорацій в умовах таргетування інфляції. «*EUREKA: Social and Humanities*», 2022, № 6, pp. 15-29. URL: <https://doi.org/10.21303/2504-5571.2022.002559>.

9. Кредити, надані депозитними корпораціями (крім Національного банку України) іншим фінансовим корпораціям, за розміром суб'єкта господарювання та видами валют. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial>. (дата звернення: 26.10.2024)

10. Процентні ставки за активними і пасивними операціями Національного банку. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial> (дата звернення: 26.10.2024)

11. Рошило В. І. Банківське кредитування в Україні: сучасний стан, проблеми та шляхи розв'язання. *Інфраструктура ринку*. 2021. Вип. 54. С. 221-228.